

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i>	11
Introducere . Reflecții asupra familiei de azi	13
Secolul al XIX-lea : a înțelege și a corecta familia	15
<i>Restaurarea autorității pierdute a tatălui : de la Bonald la Comte</i>	15
<i>Înțelegerea familiei într-un stat democratic : Alexis de Tocqueville</i>	17
<i>Diminuarea efectelor negative ale industrializării</i>	19
Nașterea sociologiei familiei	24
<i>Un precursor feminist necunoscut : Paul Lacombe (1839-1919)</i>	24
<i>Fondatorul sociologiei familiei : Émile Durkheim (1858-1917)</i>	26
<i>Criza socială și morală dintre cele două războaie mondiale</i>	29
Sociologia familiei prin prisma schimbării sociale	30
<i>Influența sociologiei americane</i>	30
<i>Sociologia franceză a anilor '60 și '70</i>	32
Noi perspective de analiză	37
<i>Ascensiunea individului și a microsociologiei</i>	37
<i>Individualizarea și sociologia familiei</i>	39
<i>De la o sociologie „socială” la una „etnică”</i>	40
Bibliografie orientativă	42

Partea întâi

Metamorfozele rudeniei

Capitolul I. Familia și rudenția între antropologie și istorie	47
Rudenția în viziunea antropologilor	47
<i>Terminologia și descoperirea rudenției</i>	48
<i>Filiația</i>	49
<i>Alianța și prohibiția incestului</i>	55
<i>Schimbările de paradigmă</i>	57
Perspectivele dimensiunii istorice	60
<i>Dezbaterile din jurul grupurilor domestice</i>	61

Familia și rudenia în satele Europei	71
<i>Transmiterea patrimoniului în lumea satelor</i>	72
<i>Descendență și înrudire în lumea satului</i>	75
<i>Către o geografie europeană a familiilor țărănești</i>	77
Bibliografie orientativă	80
Capitolul 2. Rudenia și clasele sociale	81
Rudenia și industrializarea	82
<i>Marea familie a protoindustrializării</i>	83
<i>Familia de la oraș, angajată în uzină</i>	86
<i>Sfârșitul familiei muncitorești ?</i>	94
Rudenia și familia burgheză	97
<i>Problema succesiunii</i>	98
<i>Importanța normelor burgheze</i>	100
<i>O clasă nedefinită</i>	104
Bibliografie orientativă	107

Partea a doua

Metamorfozele familiei

Capitolul 3. Căsătoria, viața în cuplu	113
Căsătoria modernă	114
<i>Vârsta de aur a nupțialității franceze (1930-1970)</i>	114
<i>Despărțirea în anii '70</i>	120
<i>Problema căsătoriilor mixte</i>	129
<i>Către o căsătorie între homosexuali ?</i>	132
Viața în cuplu	136
<i>Teoriile anglo-saxone ale anilor '70</i>	136
<i>Tipologiile familiale ale anilor '80</i>	138
Cuplurile și sexualitatea	142
<i>Varietatea socială și istorică a comportamentelor sociale</i>	142
<i>Caracteristicile sexualității contemporane</i>	144
<i>Un subiect tabu : violențele conjugale</i>	146
Bibliografie orientativă	148
Capitolul 4. Divorțul și recompunerea familială	149
O istorie a divorțului	150
<i>Famiiliile „fărămișate” de altădată</i>	150
<i>De la libertatea Revoluției la liberalizarea din anii '70</i>	153
<i>„Noul” divorț din 1975</i>	153
<i>De la divorțul din culpă la divorțul amiabil</i>	156

Famiiliile monoparentale	159
<i>Numirea categoriei</i>	160
<i>Consecințele socioeconomice ale despărțirii</i>	161
<i>Căile urmate după divorț</i>	164
Recompunerea familiei	166
<i>Cum se numesc aceste noi forme de familie ?</i>	167
<i>Legile familiei refăcute</i>	168
Bibliografie orientativă	170
Capitolul 5. Filiație și parentalitate	171
Filiația contemporană	172
<i>O filiație biliniară pe baze biologice</i>	172
<i>Problemele legate de parentalitate</i>	174
Problema filiației în familiile refăcute	175
<i>Creșterea numărului copiilor din familiile refăcute</i>	175
<i>Conflicte și constrângeri</i>	177
<i>Categorii rezidențiale complexe</i>	180
Adopția	184
<i>Contribuția antropologiei și a istoriei</i>	185
<i>Adopția modernă și problemele dreptului</i>	188
Despre legătura de sânge și despre social	189
<i>Filiații în afara normelor</i>	190
<i>Homoparentalitatea</i>	191
<i>O nouă lege referitoare la nume</i>	194
Bibliografie orientativă	196
Capitolul 6. Noile vârste	197
Copilăria	197
<i>Descoperirea copilăriei</i>	197
<i>Cadrul demografic al unei sociologii a copilăriei</i>	198
<i>Copilăria – abordări pluridisciplinare</i>	205
<i>Socializarea copilului în familia contemporană</i>	208
Problema adolescenței și a tinereții	211
<i>Preadolescenți și adolescenți</i>	211
<i>„Tinerețea”</i>	215
Bătrânețea	223
<i>Noile vârste ale bătrâneții</i>	223
<i>Adaptările conjugale</i>	226
Bibliografie orientativă	228

Partea a treia

Funcțiile familiei

Capitolul 7. Socializare, educare, școlarizare	231
Socializare și educare	231
<i>Perioada preșcolară</i>	232
<i>Stiluri și strategii educative</i>	235
Școlarizarea copilului	239
<i>Întâlnirea dintre dispozitivul școlar și instituția familială</i>	240
<i>Parcursul școlar al copiilor în caz de divorț</i>	243
<i>Studenții și părinții lor</i>	245
Inegalități sociale, familiale și școlare	246
<i>Producerea inegalităților școlare</i>	246
<i>Famiile de imigranți și școala</i>	249
Bibliografie orientativă	254
Capitolul 8. Locuința, rezidența	255
Locuirea între sfera privată și cea publică	256
<i>Emergența unui spațiu privat în mediile burgheze și țărănești</i>	257
<i>Famiile de muncitori și dezvoltarea habitatului la periferie</i>	260
<i>Politicile publice și apariția „ansamblurilor de locuințe”</i>	264
<i>Locuința familiilor de imigranți</i>	266
<i>Dinamicile rezidențiale</i>	268
<i>De la rezidență la „sistemul de habitat”</i>	270
Locuința – spațiu intim, individual și familial	272
<i>Legile domesticului</i>	273
<i>Construirea spațiului propriu</i>	275
<i>Rupturile familiale și războaiele mobiliare</i>	278
<i>Noile tehnologii în familie</i>	281
Bibliografie orientativă	286
Capitolul 9. Munca	287
Diviziunea sexuală a muncii	288
<i>Teoria lui Talcott Parsons</i>	288
<i>Tezele feministe: munca domestică este o muncă productivă</i>	289
<i>Tezele antropologice ale dominației feminine</i>	290
<i>Munca și genul</i>	292
Munca în spațiul domestic	292
<i>Pentru bunăstarea domeniului domestic</i>	293
<i>Țiimpul de muncă, țiimpul domestic...</i>	296
<i>Confruntarea dintre țiimpul părintesc și cel profesional</i>	298

Bărbații și femeile la locul de muncă	301
<i>Ascensiunea muncii femeilor</i>	301
<i>Munca familiilor de imigranți</i>	306
<i>Cum consideră întreprinderea munca femeilor</i>	306
<i>Femeile, mame și cadre de conducere</i>	309
Concilierea vieții familiale cu viața profesională	312
<i>Serviciul mamei și îngrijirea copiilor</i>	312
<i>Concilierea din partea bărbaților sau a femeilor ?</i>	317
Bibliografie orientativă	322
Capitolul 10. Legătura și transmiterea familială	323
Legătura familială, o legătură verticală	324
<i>Frații și surorile în plan secund</i>	324
<i>Importanța relației dintre mamă și fiică</i>	325
<i>Diviziunea sexuală a legăturilor de rudenie</i>	327
<i>Descoperirea bunicilor</i>	328
Solidarități private și publice	332
<i>Primele anchete</i>	333
<i>Anchetele din anii '90: problema generațiilor și a mediului social</i>	335
<i>Legăturile de rudenie în familiile din Europa</i>	339
<i>Natura legăturilor de familie</i>	342
Famiiliile și generațiile	344
<i>Efectul generației și mobilitatea socială</i>	345
<i>Transmiterea patrimoniului</i>	347
Memoria familială	349
<i>Memorii familiale și grupuri sociale</i>	350
<i>Memoriile generaționale</i>	351
<i>Suporturile memoriei</i>	353
Bibliografie orientativă	357

Partea a patra

Familii, norme, state

Capitolul 11. Familia și statul : controlul social și crearea de norme	361
De la controlul social la bunăstarea familială	363
<i>Politici „nataliste” sau „familialiste” ?</i>	364
<i>Ajutorarea mamelor în dificultate</i>	366
<i>Contradicțiile și ambivalența măsurilor destinate mamelor angajate în câmpul muncii</i>	367
Politicul și familia	368
<i>Și la dreapta, și la stânga</i>	369

<i>Tensiuni contemporane ale politicilor publice</i>	371
<i>Familia, un univers privat ?</i>	372
De la instituția familială la individ : deplasarea normelor	374
<i>Libertate, egalitate, familie</i>	377
<i>Filiația, element fundamental pentru instituirea familiei</i>	378
Bibliografie orientativă	381
Capitolul 12. Europa familiilor	383
Convergențe sau divergențe în familiile din Europa ?	383
<i>Din care Europă ?</i>	383
<i>Convergențe sau divergențe în Europa de Vest ?</i>	385
<i>Politicile familiale din Europa</i>	392
Mondializarea și familiile	402
<i>„Familia occidentală”, o excepție</i>	403
<i>Teoria weberiană confruntată cu mondializarea</i>	404
Bibliografie orientativă	406
Concluzii	407
<i>Bibliografie generală</i>	411
<i>Lista tabelor</i>	437
<i>Lista figurilor</i>	438

Sfârșitul familiei muncitorești ?

Ameliorarea situației muncitorilor în perioada interbelică și mai ales după al Doilea Război Mondial, rod al luptei sindicale, bazată pe spiritul de clasă și al prosperității economice excepționale a Franței, va conduce la punerea problemei durabilității clasei muncitoare și a caracteristicilor specifice modelului său familial.

Problema familială muncitorească va interesa sociologia plecând de la o întrebare ce rămâne fără răspuns până la construcția masivă de locuințe sociale din anii '70; este ceea ce Michel Verret numea „mizeria domiciliară”: locuințele improvizate, respingătoare, inconfortabile, suprapopulate și pline de promiscuitate din marile orașe (1983, p. 697). Lucrările lui Paul-Henri Chombart de Lauwe sunt un exemplu al acestor studii de pionierat (1956).

Sociologia claselor muncitorești s-a aplecat și asupra trăsăturilor care caracterizează legăturile conjugale și de rudenie.

Rezidențele muncitorești

Ancheta condusă de Michael Young și Peter Willmott (1983) privind legăturile familiale (conjugale și de rudenie) în Londra de după război este trecută astăzi în analele cercetării. Cei doi sociologi au fost însărcinați să cerceteze efectele sociologice asupra rolurilor conjugale și a rețelelor de rudenie ale mutării unei populații dintr-un cartier de cocioabe muncitorești puternic integrat în locuințe situate pe terenuri parcelate. Este un caz de experiment social destul de rar, iar lucrarea este interesantă din două motive: mai întâi, pentru că analizează situația unei comunități muncitorești la un moment dat, iar apoi prin consecințele planificării urbane asupra structurilor familiale.

Autorii descriu cartierul Bethnal Green la începutul anilor '50; el fusese construit în 1895, fiind una dintre primele realizări ale London City Council, creat cu cinci ani mai devreme cu scopul de a satisface nevoile populației în creștere a Londrei. În această perioadă de după război, ancheta evidențiază mai întâi importanța legăturilor de rudenie, ca urmare a penuriei de locuințe care obligă un mare număr de cupluri să coabiteze cu părinții unuia dintre membrii cuplului (părinții soției, cel mai adesea). Când cuplurile trăiesc separate de părinți, locul de rezidență al părinților soției este întotdeauna mai

aproape de cel al tânărului cuplu decât locul de rezidență al părinților soțului. Această proximitate rezidențială permite foarte multe contacte cu personajul care pare esențial, *Mum*, mama tinerei soții, care face servicii și ajută zilnic, organizează aniversările familiale și este omniprezentă în căminul tânărului cuplu. La rândul lor, soții se refugiază în alte locuri, unde se regăsesc cu alți bărbați (*pub*-uri, ieșiri seara cu prietenii, activități colective masculine, cum ar fi participarea într-o fanfară etc.). Relațiile de rudenie joacă de asemenea un rol esențial în recrutarea forței de muncă; ele furnizează un ansamblu de informații despre structura industrială și întreprinderi, condiții de angajare, dificultatea muncii etc. În anumite sectoare, cum ar fi docherii sau meseriile ce țin de editarea cărților, nepotismul familial funcționează din plin, așa cum demonstrează publicația oficială a Sindicatului Național al Lucrătorilor din Imprimerie, Legătorie și Hârtie, când anunță angajări:

Lista fiilor și fraților membrilor este din nou deschisă [...]. Membrii biroului central de la Londra care au fii și frați în vârstă de cel puțin 21 de ani și care doresc să se înscrie pe listă trebuie să facă urgent o cerere pentru a obține un formular (p. 97).

Distrușgerea unei părți dintre cocioabele cartierului Bethnal Green a determinat mutarea unor cupluri tinere și a copiilor lor în cartierul Greenleigh, unde găsesc confort și independență. Autorii constată că, dacă legăturile familiale se mențin, aceasta se realizează cu prețul deplasării lor, cuplul trebuind să se bizuie mai mult pe el însuși, ceea ce induce noi raporturi conjugale. În sfârșit, amestecul social impune o cultură a aparențelor, care se substituie culturii intercunoașterii și vecinătății atât de caracteristică universului cartierelor muncitorești.

Pe scurt, muncitorul a cucerit dreptul la o locuință, la un loc numit „acasă”, la posibilitatea de a locui în casa lui, de a beneficia de confort și intimitate domestică, schimbări ce au fost descrise foarte bine în eleganta socioanaliză *33 Newport Street* (1991) a lui Richard Hoggart. Provenind dintr-o clasă muncitorească în sfârșit respectabilă, autorul ne arată că aceasta împrumută în anii '60 calea unei „mici îmburgheziri”. Dar convulsiile lumii industriale și muncitorești care s-au succedat conduc astăzi la punerea sub îndoială a acestei ipoteze. Contrar pronosticurilor optimiste ale anilor '70 și '80, nu se observă o întărire a clasei de mijloc în societatea europeană, astfel încât problema frustrărilor și a culturii lor continuă să se pună în termeni specifici.

Un mod specific de a fi în familie ?

Cuplul muncitoresc, locul mamei, organizarea relațiilor conjugale sunt produsul constrângerilor legate de modul de a locui și de a munci, dar și de anumite valori morale.

Olivier Schwartz (1990) a studiat un oraș din bazinul minier al regiunii Nord-Pas-de-Calais între 1980 și 1995, în perioada trecerii de la o „cultură totală”, cea a minei, la o societate muncitorească diversificată, confruntată cu criza și șomajul ca urmare a închiderii minelor. El observă așadar familiile într-un moment de ruptură crucială, căci acestea nu mai sunt expuse mizeriei imobiliare despre care vorbea Michel Verret, ci unei probleme mult mai insidioase, cea a pierderii locului de muncă. Ancheta surprinde familia muncitorească în momentul când femeile se retrăgeau de pe piața muncii, ceea ce părea o victorie a sindicatelor, care revendicau creșterea salariilor bărbaților, cu scopul ca femeile, eliberate de necesitatea de a aduce un salariu complementar, să se poată consacra căminului.

Autorul descoperă trei structuri sociale : stratul proletarilor, al deproletarizării și, în sfârșit, cel al nesiguranței. Prin intermediul experienței unor personaje ce întrupează aceste stări diferite, este analizată investiția lumii muncitorești în locurile apropiate (familie, cartier). „Proprietari siliți ai singurei bogății care le este accesibilă, ei dețin în mod cert o viață privată, dar lipsită de multe lucruri. Ne aflăm aici în prezența unui comportament defensiv și egoist, care constituie caracteristici tradiționale ale claselor populare” (p. 20).

Autorul descoperă aici unele trăsături tipice : „familism”, „care provine mai puțin dintr-un conservatorism de principiu, cât dintr-o formă de protecție”, morală familială centrată pe cămin, investiții în locuință pe măsura veniturilor. El descrie ambivalența comportamentelor privind fecunditatea : există femei care pot să-și valorifice încă funcția maternă prin nașteri numeroase, în timp ce altele folosesc metode contraceptive moderne din momentul în care se percep ca subiecți autonomi.

Distribuirea tradițională a rolurilor – împărțire „naturală” între masculin și feminin, bărbatul muncind și aducând un salariu, în timp ce femeia administrează bugetul și-i ține locul în cămin – continuă într-un mod similar altor aspecte care țin de tradiție : valoarea de referință atribuită mamei soției, legătura permanentă între mamă și fiică, rolul specific al perechii mamă-fii.

Datorită duratei excepționale a anchetei, Oliver Schwartz a putut să surprindă perioade de timp distincte, marcate de mutații în sensuri contrare : prosperitatea anilor '60-'70, care conducea spre un hedonism familial, apoi criza anilor '80, cu o reproletarizare însoțită de închiderea în sine a grupului domestic.

Atunci când vorbește despre o „privatizare a comportamentelor muncitorești”, Schwartz arată convergența normativă între angajații simpli, dar estimează că nu se poate vorbi despre îmburghezire. Departe de o nivelare a comportamentelor familiale, familia muncitorească și rudenia își conservă întreaga specificitate.

Famițiile imigrante, ce aparțin de asemenea lumii muncitorești, sunt de două ori sancționate atunci când intervine șomajul: dificultăților de ordin social li se adaugă problemele legate în mod particular de dimensiunea etnică. Munca, asemenea familiei, reprezintă credința într-o lume în care copiii nu mai sunt purtătorii speranței părinților lor.

De aceea, rolul relațiilor de rudenie este cu atât mai prețuit cu cât condițiile de angajare devin mai dificile. În fabrica de îmbuteliere a apelor minerale din Evian, o întreprindere recunoscută pentru că oferă salarii bune și nu-și concediază salariații, domnește un adevărat nepotism muncitoresc, ceea ce este un subiect tabu (Desveaux, 1991). Modalitățile de angajare, bazate pe cele mai moderne reguli, escamotează fenomenul, dar nu au împiedicat ca, în momentul anchetei, 50% dintre noii angajați să fie fiii muncitorilor din uzină. Rudenia se manifestă ca o formă de protecție în condiții de austeritate economică. Este cunoscută drama familiilor muncitorești din momentul în care micile uzine care se închid lasă pe drumuri două generații îndatorate pentru a-și construi o casă.

Rudenia și familia burgheză

Sociologia marxistă a pus în evidență formarea claselor sociale, care se deosebeau mai ales prin locul acordat instituției familiale, prin intermediul normelor și reprezentărilor lor. Din acest punct de vedere, familia constituie unul dintre pilonii reproducerii sociale a mediilor burgheziei pe care s-a sprijinit multă vreme dominația sa economică. Importanța descendenței, rolul strategiilor matrimoniale au fost puse în evidență ca structurând aceste clase dominante; în sfârșit, globalizarea industrială și financiară nu au împiedicat legăturile de rudenie să fie la fel de apropiate de economic.

În anii '80, în tematica luptei de clasă, numeroase lucrări s-au concentrat asupra mișcărilor sociale ale muncitorilor, în timp ce clasele superioare făceau obiectul unor lucrări importante, cum ar fi studiul lui Pierre Bourdieu consacrat elitelor conducătoare și rețelelor de rudenie ale acestora (1989); mai apoi, tematica a fost eclipsată în oarecare măsură în beneficiul unei sociologii a profesiunilor, a raporturilor între genuri sau a problemelor legate de emigrație.

În măsura în care se observă o adâncire a inegalităților sociale, problema claselor superioare a revenit în actualitate (Chauvel, 2001). Dacă nu am reușit să definim clar contururile sociale ale grupurilor dominante și să le denumim (să fie vorba despre o clasă, despre o burghezie, despre elite?), nu ne rămâne decât să le considerăm cele mai dotate pe plan cultural și financiar și să afirmăm că rudenția continuă să joace un rol important în cazul lor.

Chiar dacă aceste grupuri au adoptat comportamente moderne, care se concretizează în divorț și refacerea familiei, importanța familiei largi continuă să fie recunoscută în sfera celor mai avuți. Ea rămâne creuzetul reproducerii inegalităților constatate dintotdeauna în domeniul culturii și al societății, în pofida eforturilor îndreptate spre democratizare. Sub orice formă s-ar manifesta, elementul-cheie este cel al continuității succesoriale.

Problema succesiunii

Pentru familiile aristocratice din secolul al XIX-lea se pune problema antropologică a „succesiunii”, definită de Meyer Fortes drept „instrumentul ce asigură continuitatea grupurilor în întregul lor”, cu alte cuvinte, „perpetuarea unui agregat uman prin intermediul unei recrutări exclusiviste pentru a dobândi calitatea de membru al unui grup care conferă egalitate reală sau potențială a statutului, neutralitate a intereselor și obligațiilor în treburile sale interne” (1969, pp. 305-306). Este vorba despre grupuri închise și care sunt autosuficiente. O asemenea definiție interzice transferul acestei noțiuni la realitățile sociale europene, aristocrația secolului al XIX-lea nefiind un grup închis și structurat în jurul unor principii interne, ci mai degrabă sediul relațiilor sociale care trebuie țesute din nou cu fiecare generație. Antropologia se interesează din acest moment de procesele prin care un asemenea grup social controlează resurse specifice grație cărora dobândește avantaje materiale și simbolice, prestigiu și putere politică. Problema crucială este cea a autorității, care ar fi în măsură să asigure continuitatea (Pinal Cabral și Pedroso de Lima, 2000).

Dacă grupul familial nu este nici închis, nici într-adevăr stabil, pentru a se menține în decursul timpului ar trebui să împărtășească o viziune comună asupra lui însuși, cu alte cuvinte, viața familială însăși ar fi un proiect asumat în comun. Departate de a se limita la singurul domeniu al vieții private, relațiile familiale se află într-o permanentă interacțiune cu mediile socioeconomice și politice ale momentului.

Este cazul nobililor de vază lozerieni, studiați din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre de Yves Pourcher (1987). Autorul urmărește diferitele căi de

îmbogățire și acumulare a patrimoniului ale acestor burghezi a căror șansă se bazează uneori pe achiziția funcției de notar sau pe succesul întreprinderilor textile, dar mai ales pe o „bulimie” a achizițiilor de terenuri, adăugând la veniturile lor pe cele pe care le obțin din renta funciară obținută prin cumpărarea bunurilor clerului în timpul Revoluției. Pentru ca burghezia comercială bogată să poată accede în rândul aristocrației, în secolul al XIX-lea, ea trebuia să afișeze un mod de viață specific, în jurul unui castel înfrumusețat, mobilat cu grijă, înconjurat de parcuri și grădini; aici, la castel, „se zămislesc alianțele, se leagă relațiile în timpul recepțiilor care adună persoanele marcante din regiune”. Astfel, continuă și se inventează o istorie familială mereu virtuoaasă, încrustată în pereții înobilizați ai castelului. Trecutul familial statornicește familia, care se mândrește cu arborele său genealogic.

Pentru a asigura perenitatea descendenței familiale, prima strategie are la bază educația, învățarea bunelor maniere și însușirea unei veritabile culturi. Însă, la fel ca familiile țărănești înstărite, familiile notabile și nobile vor folosi mai ales strategiile matrimoniale drept instrument principal al reproducerii sociale, pentru a asigura nu numai transmiterea integrală a patrimoniului, ci, mai mult decât atât, pentru a contribui la extinderea acestuia. În mai toate situațiile, căsătoria nu este o chestiune sentimentală, ci unește două patrimonii și două descendențe familiale prin intermediul a doi indivizi care nu s-au ales unul pe celălalt, ci au fost selectați ca urmare a unor negocieri greoaie în cadrul grupului de rudenie. Mecanismele sunt așadar identice cu cele observate în societățile rurale, dar, spre deosebire de acestea, rezervorul posibililor parteneri este mai larg, pentru că este necesară găsirea unei familii de un rang potrivit. Intermediarii demarează negocierile privind dota sau așteptările, se informează asupra moralității familiilor pretendenților. Înainte de alianță, contractele de căsătorie stabilesc mărimea dotei, reprezentând contribuția femeii la obligațiile familiei, și este perfectat transferul proprietății. În cazul descris aici, cel din Gévaudan, se aplică regula primului născut, unul dintre fii – de regulă, cel mai mare – moștenind domeniul principal în care se află castelul; la acest nivel de bogăție, spre deosebire de familiile țărănești, ceilalți copii, fete și băieți, primesc de asemenea dote fie în bani, fie în pământ.

Strategiile patrimoniale și matrimoniale alcătuiesc pedestalul strategiilor politice care permit descendenților să-și conserve funcțiile la nivel local, regional și național, chiar și în condițiile alegerilor democratice.

Un studiu consacrat unei așezări rurale din Choletais relevă influența castelanei asupra regiunii (Carteron, 2002). Aici, în contrast cu exemplul